

Feministisk kritik av samhällsvetenskaperna

*De spänningar och motsättningar
som genomsyrar kvinnors liv ger möjlighet till
både alienation och frigörelse och utgör grunden till
debatten inom samhällsvetenskaperna om hur kvinnors erfarenheter
skall tolkas. Marcia Westkott diskuterar här den feministiska
kritiken av innehåll, metoder och syfte vad gäller kunskapen
om kvinnor så som den definieras av samhällsvetare och
presenterar ett dialektiskt alternativ till
konventionella analyser.*

En av de svåra frågorna och tillika en av källorna till intellektuell stimulans inom kvinnoforskningen är den kritiska dialog som feministiska forskare ger upphov till inom de olika traditionella disciplinerna.

Dessa dialoger är inte debatter mellan utomstående och invigda, utan är snarare kritiska konfrontationer bland dem som har fått sin utbildning och vetenskapliga skolning inom de olika disciplinerna. Den feministiska debatten uppstår därför att några av dessa invigda, som är kvinnor, dessutom är utomstående.¹ När vi kvinnor inser att vi på en och samma gång är förtrogna med och främmande för både våra respektive discipliner och den västerländska intellektuella traditionen i allmänhet utvecklas en personlig spänning som genomsyrar den kritiska dialogen. Denna spänning, som har sin rot i det motsägelsefulla förhållandet att kvinnor både passar in och inte passar in, är skälet till att vi har en djup, personlig kännedom om det vi kritiserar. En personligt upplevd, kulturellt baserad motsättning innebär att vi som kritiker i något grundläggande avseende också motarbetar oss själva, eller åtminstone den del av oss som fortsätter att stödja själva grunden för vårt främlingskap. Därför är den personliga strid som beror på att vi båda är invigda och utomstående inte

bara en källa till kunskap och insikt utan också en källa till självkritik.

Allteftersom debatten institutionaliseras inom den akademiska sfären genom kvinno forskningskurser och -tidskrifter börjar den utveckla egna kritiska traditioner, vilka inom samhällsvetenskaperna har inriktats på frågor som rör innehåll och metod. Närmare bestämt har kritiken fokuserats på kvinnors osynlighet som kunskapsobjekt (eller vrånbilden av dem) och på de konventionella sätten att skapa samhällsvetenskaplig kunskap. Dessa frågor rörande innehåll och metod är knappast något som snabbt kan avfärdas ty de innebär ett angrepp på själva grundvalarna för samhällsvetenskapernas nutida praktik. Samtidigt betyder denna kritik också att man framkastar alternativ till innehåll och metoder som man menar är otillräckliga. Kritik är inte något som bedrivs i ett vakum: det är alltid fråga om att något kritiseras av någon. Genom att klargöra vad samhällsvetenskap inte är och inte bör vara kan vi börja inse vad den kan och bör vara. Min avsikt är att antyda vilka alternativ kritikerna pekar på i syfte att föreslå lämpligare (från feministisk synpunkt) sätt att vinna kunskap om samhället. Jag är mer inriktad på temata och idéer än på att parafrasera olika kritiska inlägg. Jag diskuterar först kritiken av *innehållet* i den samhällsveten-

skapliga kunskapen om kvinnor och de olika alternativ som framförts, sedan *metoden* och slutligen *syftet*.

Den feministiska kritiken

Bland de tyngst vägande invändningar som den feministiska kritiken riktar mot samhällsvetenskapen är att den koncentrerar sig på att förvrida och feltolka erfarenheter. Kvinnorna har inte bara i stort sett ignorerats i den traditionella forskningen;² när vi alls har beaktats har vi mätts med manliga mått.³ Föreställningen om människan som en universell kategori är bara mannen i förstorad upplaga. 'Kvinnan' betraktas som en abstrakt avvikelse från denna grundläggande människouppfattning;⁴ hon är en ofullgången man, en negativ bild av mannen, eller ett lämpligt objekt för mannens behov.⁵ Under alla omständigheter definieras kvinnan uteslutande genom sitt förhållande till män, vilket blir den källa ur vilken kvinnliga stereotyper uppstår och får sin näring.⁶

För att vi skall nå bortom dessa stereotyper krävs det att vi ger nya namn åt kvinnors egenskaper och ser dem inte som avvikelser från eller negationer av en manlig norm utan som mönster för mänskliga reaktioner på särskilda situationer.⁷ Enligt detta betraktelsesätt är manlighet och kvinnlighet bara olika mänskliga möjligheter som har utbildats under historiens gång. Detta synsätt har lett feministiska forskare att omformulera begreppet 'person' så att det innefattar traditionellt kvinnliga karakteristika.

Ett annat drag i den feministiska kritiken av vetenskapens innehåll gäller antagandet att den mänskliga varelsen och 'hans' sociala miljö är ömsesidigt förenliga. Enligt detta antagande formas personligheten av sitt sociala sammanhang, vilket den därför återspeglar. Den manliga karaktärsstrukturen och den patriarkala kulturen återspeglar och stödjer varandra genom sociala, politiska och ekonomiska institutioner. För att detta sätt att se på personer och samhälle skall vara konsekvent måste kvinnor och andra avvikare aningen bli osynliga eller så måste deras

främlingskap eller misslyckande i ett sådant samhälle förklaras som ett utslag av deras 'naturliga' underlägsenhet. Genom att dra uppmärksamhet till kvinnors osynlighet i samhällsvetenskaperna och förkasta idén om kvinnors naturliga underlägsenhet har feministerna ifrågasatt antagandet att jaget och samhället ömsesidigt återspeglas och stödjer varandra.⁸ I stället har de framhållit att flickor och kvinnor har vuxit upp och levt i samhälleliga sammanhang som står i strid med deras behov som mänskliga varelser. Dessa sociala sammanhang, menar de, är patriarkala: på grund av de sociala relationernas organisation kontrolleras kvinnorna av männen och nedvärderas i kulturellt hänseende. Feministiska forskare har uppmärksammat både den materiella basen för denna kontroll⁹ och de kulturella och psykologiska aspekterna av nedvärderingen av kvinnorna. Några färskastudier har inriktat sig på hur organisationen av familjen påverkar denna nedvärdering på en – ofta omedveten – psykologisk nivå.¹⁰ Vare sig en kvinna lyckas kämpa mot denna underkastelse eller ger tappt, eller troligen gör bådadera, i ett patriarkaliskt samhälle, är hon fortfarande en utomstående, en annan, en marginell person, en avvikande. Kort sagt: hon är alienerad.

Genom att betona kvinnornas alienation i en manlig värld har feministiska forskare smulat sönder den gamla funktionalistiska föreställningen att personligheten och kulturen ömsesidigt stödjer varandra. Dessutom har de föreslagit ett teoretiskt sätt att producera samhällsvetenskaplig kunskap som definierar den socialt konstituerade världen 'där ute' som något främmande och fientligt. Kvinnornas alienation i männens värld inspirerar till ett alternativt sätt att producera social kunskap som är mer kritiskt än funktionalistiskt och betonar diskontinuitet mer än kontinuitet, motsättningar och motsägelser mer än överensstämmelser mellan personer och sociala sammanhang.¹¹

Den feministiska kritiken av samhällsvetenskapens metoder härrör till största delen ur kritik av innehållet. Enligt denna

kritik återspeglas den patriarkala partiskheten i hur man ställer frågor om kvinnor: det saknas begrepp som fångar upp kvinnors erfarenhet,¹² kvinnorna betraktas som något oföränderligt, något oberoende av tid och rum,¹³ och snävheten i begreppet 'mänsklig varelse' återspeglas i de begränsade sätten att förstå mänskligt beteende.¹⁴ Fastän den här kritiken riktar sig mot metodologiska frågor, utgör den inte ett direkt ifrågasättande av den traditionella samhällsvetenskapens kunskapsteoretiska grundval. Den kunskapsteoretiska kritiken förblir implicit eller skissartad, även om det finns undantag som till exempel den kanadensiska sociologen Dorothy Smiths arbeten.¹⁵

I likhet med den marxistiska traditionen, inom vilken hon arbetar, ifrågasätter Smith direkt den objektivitetsnorm som förutsätter att forskningens subjekt och objekt kan skiljas från varandra genom ett metodologiskt filter. Subjekt-objektdikotomin i samhällsvetenskapen hänsyftar på distinktionen mellan den person som utför

forskningen och den person om vilken man skaffar sig kunskap. Objektivitetsidealet förespråkades av 1800-tals positivisterna, inklusive Emile Durkheim, som menade att objektet för den samhälleliga kunskapen borde betraktas som vilket annat fysiskt fenomen som helst och att subjektet som utför forskningen alltid måste vara på sin vakt mot att låta sina känslor 'infektera' forskningen.¹⁶ I nyare versioner av detta objektivitetsideal har man betonat betydelsen av de samhällsvetenskapliga metodernas universella tillämpning och sett dem som den bästa garantin mot subjektiv fördomsfullhet.

Marxisterna, i synnerhet de som var knutna till Institutet för social forskning i Frankfurt,¹⁷ har kritiserat denna objektivitetsideologi och ifrågasatt den positivistiska idén att man kan generalisera vetenskapen liksom föreställningen att sanningen kan uttryckas i kausala relationer oberoende av tid och rum. De gjorde gällande att positivistiska metoder bryter sönder

Frida Kahlo: 'Det lilla rådjuret', olja på masonit, 1946. Foto Anna Lena Lindberg.

och abstraherar konkreta sociala relationer till ahistoriska relationer mellan ting. Smith understryker denna marxistiska kritik genom att framhålla kvinnornas roll som kunskapens subjekt. Hon menar att den metodologiska objektivitetsnormen i sig själv är socialt och historiskt grundad och därtill rotad i en ideologi som försöker mystifiera de sociala relationerna mellan den som besitter kunskap och kunskapens föremål genom procedurer som förefaller anonyma och opersonliga. Denna aura av objektivitet kan bevaras så länge som kunskapens objekt, 'det man vet', kan vara något 'annat', ett främmande föremål som inte återverkar på den som besitter kunskap. Om man betraktar kvinnor endast som *föremål* för samhällsvetenskaplig kunskap misslyckas man med att ifrågasätta detta särskiljande. Dessutom är det i överensstämmelse med den vidare kulturella objektifieringen av kvinnor som berövar oss vår grundläggande mänsklighet men möjliggör att våra externt bestämda karakteristika kategoriseras och relateras till varandra som vilken annan företeelse som helst. Det är bara om kvinnor också träder in som kunskapens *subjekt* som åtskiljandet mellan subjekt och objekt upphör. Smith kommenterar: 'Så länge som *män* och pronomen *han, hans* etc, uppträdde som allmänna och opersonliga termer existerade det inte något synligt problem. Men så fort kvinnor uppträder som subjekt i sociologiska utsagor, försvinner skenet av opersonlighet. Den som besitter kunskap visar sig när allt kommer omkring inte vara 'abstrakt' utan en medlem av en bestämd social kategori som intar bestämda sociala positioner i samhället.'¹⁸

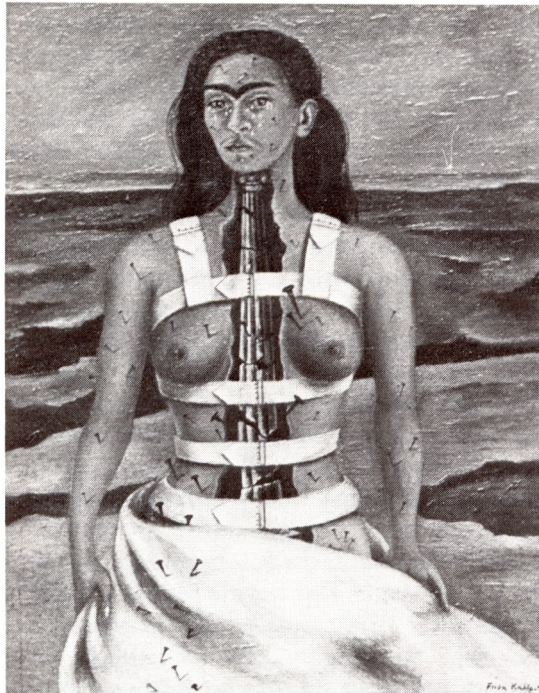
Kvinnor som subjekt och objekt i forskningen

Forskarens särprägel blir uppenbar när kvinnorna blir kunskapsobjekt eftersom kvinnor inte identifieras med den abstrakta mänskliga varelsen utan med särskilda avvikelser eller negationer av detta abstraherade universella begrepp. När kvinnor studerar kvinnor framträder det komplexa

sätt på vilket kvinnor som kunskapens objekt påverkar kvinnor som kunskapens subjekt. Kunskapen om den andra och kunskapen om jaget är ömsesidigt berikande eftersom jaget och den andra delar egenskapen att vara kvinna.

Detta framhållande av att subjekt och objekt är mänskligt förenade med varandra står i harmoni med den hermeneutiska traditionen inom samhällsvetenskaperna. Liksom den marxistiska traditionen tar den hermeneutiska traditionen avstånd från den traditionella positivismens framhävande av objektiviteten.¹⁹ Den framhäver i stället att samhällsvetenskaplig kunskap alltid tolkas i ett historiskt sammanhang och att sanningar därför är historiska snarare än abstrakta och betingade snarare än kategoriska. Det hermeneutiska förhållningssättet utgår också ifrån att dessa historiska sanningar blir begripliga inte genom att man eliminerar subjektiviteten utan genom intersubjektiviteten mellan subjektets och objektets innebörd. Denna intersubjektivitet innebär inte att det råder identitet mellan subjekt och objekt utan ett dialektiskt förhållande. Sålunda växer de frågor som forskaren ställer till kunskapens objekt ur hennes eget engagemang och egen erfarenhet. Svaren som hon upptäcker kommer inte bara ur det sätt på vilket kunskapsobjekten bekräftar och utvidgar dessa erfarenheter utan även av det sätt på vilket de motsäger eller tiger om dem. Följaktligen tar betydelsens intersubjektivitet formen av en dialog av vilken kunskapen är en oförutsägbar följd snarare än ett kontrollerat resultat.

Den feministiska kritiken av de konventionella metoderna inom samhällsvetenskaperna sammanfaller med den marxistiska och hermeneutiska kritiken på de punkter där deras metodologier återspeglar kvinnors erfarenheter. Idén att grunda undersökningar mer på konkreta erfarenheter än på abstrakta kategorier återspeglas i kvinnors historiska identifikation med människors konkreta vardagsliv och deras livsbehov. Föreställningen att kunskap är en oförutsebar upptäckt snarare än ett kontrollerbart resultat återspeglas i kvinnornas

Frida Kahlo: 'Den trasiga kolonnen', olja på masonit. 1944. Foto Anna Lena Lindberg.

historiska uteslutning från institutionerna där planmässig rationell kontroll är det normala förfaringssättet, samt i kvinnornas historiska identifikation med hemmets sfär som i mindre utsträckning har varit rationellt kontrollerbar och förutsägbar. Och slutligen återspeglas föreställning om kunskap som något som framspringer ur ett dialektiskt samspel mellan jaget och 'den andra' både i den historiska uteslutningen av kvinnor från utbildningsanstalter där kunskap har överförts genom böcker och föreläsningar och i kvinnors deltagande i föreningar och vänskapsförhållanden där kunskap har framsprungit ur en dialog, en praktik som nyligen exemplifierats genom medvetandehöjande grupper och stödgrupper.

Dessa historiska kvinnliga erfarenheter återspeglar de särskilda sociala relationer som förutsattes av de marxistiska och hermeneutiska metodologierna. Som en röd tråd genom det sociala sammanhang där kvinnor skapar och vinner kunskap löper en bekräftelse av föreställningen om den mänskliga varelsen som någon som helt

och fullt skapar sig själv och den värld i vilken hon lever, en process som även innefattar förmedlandet av denna skapelse genom dialoger med andra. Det är detta slags humanism som den feministiska samhällsvetenskapen bejakar i de kritiska traditioner som har föregått den.

Akademiskt modeämne

Den tredje kritiska invändningen som feministiska forskare riktar mot den traditionella samhällsvetenskapen föregriper i själva verket de båda andra. Den gäller syftet med den samhällsvetenskapliga kunskapen om kvinnor och rymmer därmed implikationer för både innehåll och metod. Det krävs inte någon större uppfattningsförmåga för att inse att kvinnor har blivit det senaste akademiska modeämnet. I sin egenskap av kunskapsobjekt har kvinnor blivit en lättsåld vara vars värde genom de allt större vinster bokförläggare kan göra sig på dem och det ökande deltagarantalet i universitetens kurser i kvinnoforskning. På samma gång som man noterar att kvinnoforskningen bärs fram av ett intresse som vi själva har varit med om att skapa, är det en ganska plågsam men nödvändig uppgift att begrunda hur efemär den akademiska marknaden är där vi nu röner sådan uppskattning.

I det här avseendet har vi mycket att lära av hur samhällsvetenskapen exploaterade de fattiga, i synnerhet de svarta, på sextiotalet. I det akademiska liberala engagemangets och utjämningens namn mättes, analyserades, databehandlades och dissekerades det svarta gettot – det reducerades kort sagt till manipulerbara fakta som tjänade forskarnas karriärintressen men gjorde ytterst litet för att förbättra de undersöktas levnadsvillkor.²⁰ Det faktum att forskning kring svarta getton nu är passé, fastän svarta getton fortfarande existerar, och att forskning om kvinnor är på modet bör ge oss anledning till eftertanke. När väl kvinnorna har haft sin tid, när väl den akademiska marknaden har tröttnat på just detta 'område', när väl tidskrifterna är fullproppade med information om kvinnor (ur minoritetsgrupper likaväl som vita

kvinnor), hur skall vi då förklara vikten av att studera kvinnor? Skall kunskap om kvinnor också förpassas in i det välvilliga ointressets skugga?

Frågan här gäller exploateringen av kvinnor som kunskapsobjekt. Så länge som vi stöder tanken att syftet med kvinnoforskning rättfärdigas enbart med hänvisning till att vi tidigare har utestängts som kunskapsobjekt bidrar vi oavsiktligt både till denna exploatering och till dess modebetonade natur. Kvinnor är ett attraktivt ämne att exploatera så länge som vi menar att syftet med samhällsvetenskaplig kunskap helt enkelt är att skaffa sig mer information. I samhällsvetenskapens hämningslösa jakt på information är varje nytt studieobjekt som kan ge upphov till berg av data intressant så länge som det är en ymnig källa. När data inte längre är nya, förlorar studieobjektet sitt värde.

Förutom denna ytliga marknadsbedömning av innehållet har vi problemet med att helt enkelt kunna beskriva kvinnors villkor förr och nu. Ett metodologiskt synsätt som bara erkänner att faktiska beskrivningar av existerande förhållanden är värda något medger inte att det kan vara berättigat att söka efter alternativ till nuvarande villkor. Den effekt ett sådant synsätt har är att rättfärdiga den aktuella situationen. Ironiskt nog beledsagas denna metodologiska konservatism i den konventionella samhällsvetenskapens praktik ofta av en social förändringsideologi. Därför är det inte alls ovanligt att man får se samhällsvetare, som öppet förespråkar sociala förändringar, praktisera en samhällsvetenskap som på den kunskapsteoretiska nivån förnekar möjligheten av en sådan förändring.²³ Nedvärderingen av kvinnorna och konsekvenserna av denna nedvärdering förstärks av en samhällsvetenskap som beskriver dessa villkor samtidigt som den systematiskt förbiser alternativa möjligheter. Ett deprimerande töcken svävar över denna litanian över kvinnoförtrycket i det förflutna och i våra dagar just därför att dess metodologiska principer inte tillåter en framtid som inte är en förlängning av nuvarande fakta.

Detta förhållningssätt till kunskapen, vilket utarmas av en torr och stelbent fantasilöshet, förstärker exploateringen av kvinnor som datagenerande forskningsobjekt. Metoden speglar föreställningen om individen som en passiv registreringsapparat av den sociala verkligheten. Det antas att varken själva insamlandet av data eller föremålet kring vilket data insamlas besitter någon förmåga att med fantasins hjälp överskrida nuet. Både en som registrerar och den som blir registrerad måste av nödvändighet underkasta sig skenbarligen självförevigande fakta, som man kan samla ihop men inte förändra. Samhällsvetenskapen är när den uppfattas på det här sättet och appliceras på kvinnor en förlängning av principen att mer är lika med bättre: ju mer information om kvinnor, desto bättre. Om exempel ur det förflutna är något att titta på, kan det enda resultatet bli en akademisk disciplin där inledningsskedets entusiasm snart övergår i ett cyniskt och mekaniskt insamlande av information för dess egen skull.

Medvetande och handling

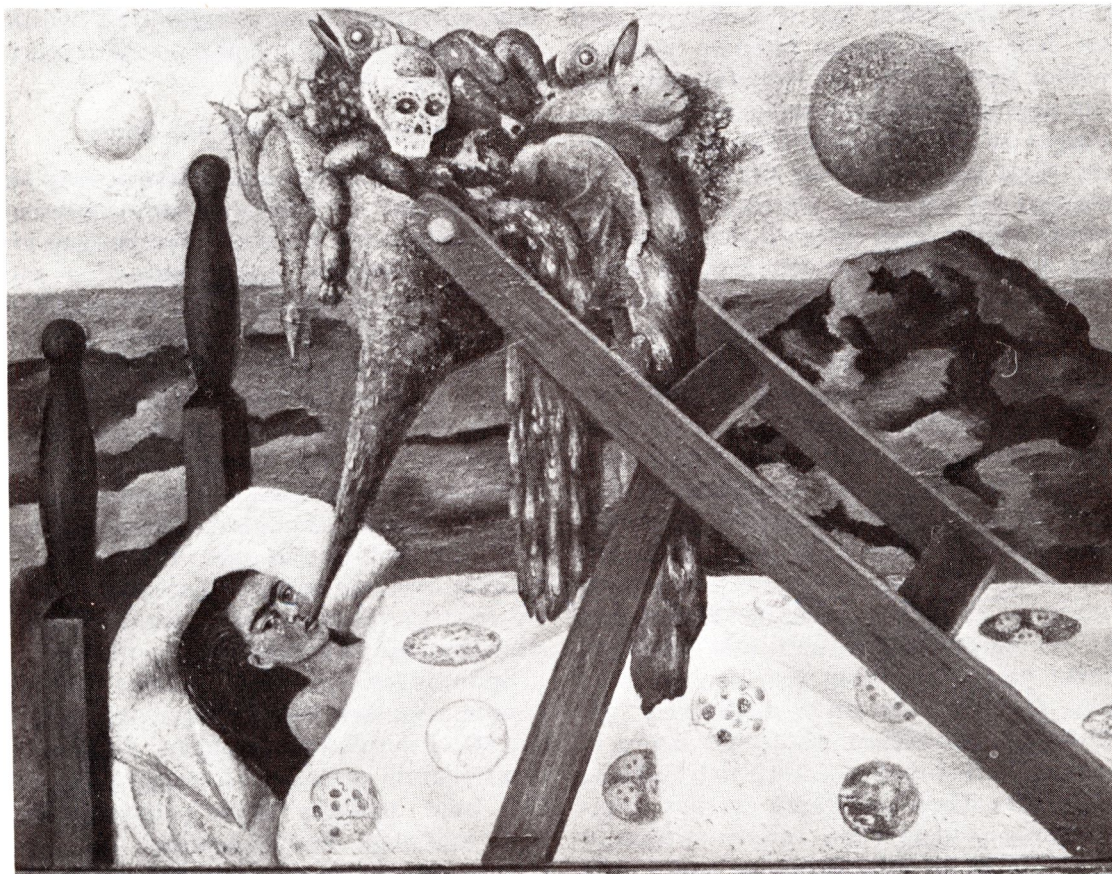
I motsats till denna samhällsvetenskap *om* kvinnor står en alternativ samhällsvetenskap *för* kvinnor. En samhällsvetenskap för kvinnor utesluter inte information om kvinnor men genomsyrar den kunskap den söker med avsikter för framtiden snarare än med underkastelse under nuet. Avsikten är inte en historisk oundviklighet utan en vision, ett fantasifullt alternativ som står i opposition till den nuvarande kulturella dominansen av kvinnor och som förvisso är rotad i denna dominans. Denna dialog med framtiden frammanar en samhällsvetenskap som inte bara är en sorgsam katalog över patriarkatets fakta utan ett motstånd mot själva de fakta den upptäcker.

Spänningen mellan att beskriva och förvandla, som först blir märkbar hos forskaren, själva kunskapens subjekt, framkallar en åtföljande spänning i kunskapsobjektet. Om man anlägger detta perspektiv ser man kvinnliga kunskapsobjekt inte som passiva mottagare men inte heller som aktiva, bekräftande återspeglings av sam-

hället. Istället antyder den spänning som präglar metoden en föreställning om kvinnorna i samhället vilket också uttrycker en negation: kvinnorna motarbetar just de villkor som de anpassar sig efter.

Denna spänning kräver minst sagt en omprövning av den samhällsvetenskapliga forskningens antagande att det finns en grundläggande kontinuitet mellan medvetande och handling. Den konventionella samhällsvetenskapliga forskningen fortsätter att anta att medvetande och handling passar varandra exakt²³ trots att man erkänner möjligheten av diskontinuitet mellan medvetande och handling. Antagandet är en återspeglning av de villkor som män i patriarkala samhällen lever under, en frihet att förverkliga medvetandet genom verksamhet, låt vara att denna frihet varierar en hel del beroende på vilken ras och klass man tillhör. Eftersom kvinnor historiskt har förvägrats denna frihet stämmer inte antagandet att det finns en parallell mellan medvetande och handling. Föreställningen att kvinnor på en gång anpassar sig efter och motarbetar de villkor som gör att de förvägras frihet antyder existensen av ett brott mellan medvetande och handling som inte finns, åtminstone inte på samma sätt, för de män som har haft möjlighet att förverkliga sitt medvetande genom handling och att skapa begrepp som återspeglar denna makt.

En sådan kluvenhet mellan anpassat uppträdande och medvetande understryker den avgörande betydelsen som kvinnors medvetande har i patriarkala samhällen i åtminstone två avseenden. Först och

Frida Kahlo: 'För mig återstår inte minsta hopp', olja på masonit, 1945. Foto Anna Lena Lindberg.

främst kan medvetandet betraktas som något som är avskuret från handling,²⁶ befriat från anpassat beteende: man inbillar sig att man lever i en värld fri från förtryck. Medvetandet kan, kort sagt, ses som den kvinnliga frihetssfären, en sfär som existerar på samma gång som ofritt, anpassat beteende. Detta är en kluvenhet som kvinnliga författare sedan länge är förtrogna med. Tag till exempel Doris Lessings beskrivning av en kvinna som äter lunch med sin make och hans kollega: 'Efter att ha serverat dem kaffe och chokladrån anlade hon ett uppmärksamt leende, som en vaktpost, bakom vilket hon kunde ägna sig åt sina egna tankar'.²⁷ Tankarna som göms bakom det tillbörligen tysta, kvinnliga leendet säger oss vem denna kvinna är och vem hon skulle kunna vara. Historikern har upptäckt dessa tankar i kvinnors dagböcker, memoarer och brev. Detta är det område av kvinnors kreativa fantasi som den traditionella samhällsvetenskapen med sitt metodologiska krav på beskrivning av beteendet inte har tagit till vara. Förbiser man kvinnors medvetande missar man det viktigaste området av kvinnors kreativa uttryck för jaget i ett samhälle som förvägrar dem en sådan frihet vad gäller beteendet.

För det andra antyder föreställningen om att kvinnor gör skillnad mellan medvetande och beteende inte bara ett medvetandets frigörande utan också en spänning mellan medvetande och beteende. Att enbart ta beteendet i beaktande är otillräckligt om man vill förstå kvinnor som lever i ett patriarkat; ej heller är det riktigt att förbinda kvinnors beteende enbart med den härskande ideologi som männen skapat. Som Nancy Cott har visat kan den innebörd som kvinnor tillskriver sitt eget beteende inte reduceras vare sig till själva beteendet eller till den härskande ideologin.²⁸ Den härrör från kvinnors medvetande som påverkas av mäns idéer och värderingar men icke desto mindre befinner sig i en unik position som återspeglar kvinnors konkreta position inom den patriarkala maktstrukturen. Slutligen antyder denna betoning av medvetandet att kvinnors unika tolkning av sitt eget anpassade beteende

påverkar detta beteende på ett sätt som bara är begripligt genom hänvisning till själva det kvinnliga medvetandet.

Kunskap för befrielse

Motståndet mot den patriarkala dominansen inom både subjekt och objekt, forskare och forskningens föremål, är ett djupt uttryck för en längtan efter frihet från denna dominans. För oss som söker vinna kunskap om kvinnor kan denna föreställning om vad frihet är uttryckas som en framtida avsikt som visar oss vilka fakta i nuet som är nödvändiga att känna till. Dessa fakta, även de som rör sättet på vilket vi oavsiktligt bidrar till diskrimineringen vi är utsatta för, är måhända inte bekväma eller behagliga för oss. Men fakta, även de som är plågsamma, blir viktiga källor till kunskap om jaget och samhället när de ses som ett medel att skapa en framtid fri från dominans. Utan denna uppfattning om vad det är för slags kunskap som är viktig för vår befrielse befinner vi oss i den situationen att vi samlar all sorts kunskap om oss själva som vi kan så länge som den säljer, och på så sätt exploaterar vi oss själva som kunskapsobjekt. Skillnaden mellan en samhällsvetenskap om kvinnor och en samhällsvetenskap för kvinnor, mellan möjligheterna till exploatering av oss själva och möjligheterna till befrielse, är vår förmåga att med fantasins hjälp prägla vår förståelse av världen med en vilja att bemästra kvinnors underkastelse och nedvärdering.

Den feministiska kritiken av samhällsvetenskapens innehåll, metod och syfte är inte integrerad med någon enskild akademisk disciplin. Den är snarare linjer som just börjar bli synliga. Vad alla tre har gemensamt är ett dialektiskt synsätt på samhällelig kunskap. Att betona dialektiken mellan jaget och de andra, individen och samhället, medvetandet och handlingen, det förflutna och framtiden, kunskap och praktik är att betrakta kunskapen om samhället som något öppet, tillfälligt, och mänskligt fångslande till skillnad från det som är slutet, kategoriskt och inriktat på kontroll av människorna.

Det är denna stimulerande utmaning

och hoppfullhet som den feministiska kritiken har att erbjuda samhällsvetenskapen. Resultatet är att kvinnors handlingar håller på att omtolkas och grundligt belysas från det perspektiv som det kvinnliga medvetandet tillhandahåller.²⁹ De patriarkala föreställningar som vidlåder samhälleliga institutioner som till exempel moderskapet håller på att undersökas och en motbild i form av en vision av vad ett anständigt och mänskligt föräldraskap skulle kunna innebära sätts i dess ställe.³⁰ Kvinnopsykologin betonar sin avsikt att verka för kvinnor inte bara genom att förklara de villkor som påverkar kvinnors och mäns psykologi utan också genom att utforska de grundvalar som möjliggör att dessa villkor kan förändras.³¹ Självinsikt och kunskap om samhället ingår en kreativ förening i kvinnovetenskapliga kurser där forskare samarbetar och deltar i en professionell dialog.³²

Den praktik som dessa alternativ innebär är inte utan sina risker, särskilt inte för dem som använder sig av dem i akademiska sammanhang där den traditionella samhällsvetenskapliga modellen är den underförstådda måttstocken. Dialogen om kritiken och den alternativa praktiken har ofta främst begränsats till kvinnogrupper och kvinnoorganisationer. Inte desto mindre erbjuder den intellektuell stimulans och vitalitet åt hela samhällsvetenskapens praktik. Att vara öppen för den feministiska kritiken är att öppna samhällsvetenskapen både för feministernas utmaning och för de förhoppningar de medför för framtiden.

Översättning: Lars-Håkan Svensson

En tidigare version av den här uppsatsen presenterades vid *The National Women's Studies Association First National Conference* den 1 juni 1979. Jag är tacksam mot Lee Chambers Schiller för att hon läste det ursprungliga manuskriptet och diskuterade de här framlagda idéerna med mig.

NOTER

1. Se Vivian Cornick, 'Woman as Outsiders', *Woman in Sexist Society Studies in Power and Powerlessness*, ed Vivian Cornick and Bar-

- bara K Moran (New York, New American Library, 1971), pp 126-144.
2. Kvinnors osynlighet i alla discipliner är ett tidigt och återkommande tema i den feministiska kritiken. Se Nona Glazer, 'General Perspectives', *Woman in a Man-Made World: A Socioeconomic Handbook*, ed Nona Glazer and Helen Youngelson Waehrer, 2:a uppl 'Chicago, Rand McNally College Publishing, 1977), pp 1-4; Sally Slocum, 'Woman the Gatherer: Male Bias in Anthropology', *Toward an Anthropology of Women*, ed Rayna Reiter (New York, Monthly Review Press, 1975), pp 36-50; Delores Barrancano Schmidt och Earl Robert Schmidt, 'The Invisible Woman: The Historian as Professional Magician', *Liberating Women's History: Theoretical and Critical Essays*, ed Bernice A Carroll (Urbana, Univ of Illinois Press, 1976), pp 42-54.
3. Naomi Weisstein, 'Psychology Constructs the Female', *Woman in Sexist Society*, pp 207-224; Susan Carol Rogers, 'Woman's Place: A Critical Review of Anthropological Theory', *Comparative Studies in Society and History*, 20 (1978), pp 123-162.
4. Carol C Gould, 'The Woman Question: Philosophy of Liberation and the Liberation of Philosophy', *Women and Philosophy: Towards a Theory of Liberation*, ed Carol C Gould and Marx W Wartofsky (New York, Putnam 1976) pp 5-44.
5. Caroline Whitbeck, 'Theories of Sex Difference', *Women and Philosophy*, pp 54-80.
6. Dorothy Dinnerstein, *The Mermaid and the Minotaur: Sexual Arrangements and Human Malaise*, (New York, Harper & Row, 1976) har hävdats att kvinnliga stereotyper är manliga skapelser baserade på rolldefinierade relationer mellan män och kvinnor. Se också Janita H Williams, 'Woman: Myth and stereotype', *International Journal of Woman's Studies*, 1 (1978), 221-247; Linda Gordon, Persia Hunt, Elisabeth Pleck, Rochelle Goldberg Ruthchild och Marcia Scott, 'Historical Phallacies: Sexism in American Historical Writing', *Liberating Women's History*, pp 55-74; Michele Wallace, *Black Macho and the Myth of the Superwoman* (New York, Dial, 1979).
7. Jean Baker Miller, *Toward a New Psychology of Women* (Boston, Beacon Press, 1977). Sv övers *En ny kvinnopsykologi*, Liber, 1980.
8. Se Greer Litton Fox, 'Nice Girl: Social Control of Women through a Value Construct' *Signs*, 2 (1977), pp 805-817.

9. Se Heidi Hartmann, 'Capitalism, Patriarchy, and Job Segregation', *Signs*, 1 (1976), pp 137-169.
10. Se Dinnerstein, *The Mermaid and the Minotaur*, och Nancy Chodorow, *The Reproduction of Mothering* (Berkeley, Univ of California Press, 1978).
11. Ett utmärkt exempel på forskning som belyser sådana motsättningar är Nancy F Cott, 'Passionlessness: An Interpretation of Victorian Sexual Ideology, 1790-1850', *Signs*, 4 (1978), pp 219-236.
12. Joan I Roberts, 'The Ramification of the Study of Women', *Beyond Intellectual Sexism*, ed Joan I Roberts (New York, David McKay, 1976), p 8; Arlene Kaplan Daniels, 'Feminist Perspectives in Sociological Research', *Another Voice: Feminist Perspectives on Social Life and Social Science*, ed Marcia Millman and Rosabeth Moss Kanter (New York, Doubleday, 1975), pp 340-370.
13. Sheila Ryan Johansson, "'Herstory' as History: A New Field or Another Fad?", *Liberating Women's History*, pp 402-403.
14. Arlie Russell Hochschild, 'The Sociology of Feeling and Emotion: Selected Possibilities', *Another Voice*, p 283.
15. Dorothy Smith, 'Women's Perspective as a Radical Critique of Sociology', *Sociological Inquiry*, 44 (1974), 7-13: 'Some Implications of a Sociology for Women', *Woman in a Man-Made World*, pp 15-22.
16. Emile Durkheim, *The Roles of the Sociological method* (New York, Free Press, 1964), pp 32-34. Sv övers *Sociologins metodregler*, Korpen, 1978.
17. Se Jürgen Habermas, *Knowledge and Human Interests*, trans Jeremy Shapiro (Boston, Beacon Press, 1971); Theodor Adorno et al *The Positivist Dispute in German Sociology*, trans Glyn Adey and David Frisby (New York, Harper & Row, 1976); Herbert Marcuse, *Reason and Revolution* (New York, Oxford Univ Press, 1941).
18. Smith, 'Some Implications of a Sociology for Women', pp 16-17.
19. Förhållandet mellan marxistiska och hermeneutiska synsätt beskrivs i Janet Wolff, 'Hermeneutics and the Critique of Ideology', *Sociological Review*, 23, NS (1975), pp 822-828.
20. Alvin W Gouldner, 'The Sociologist as Partisan: Sociology and the Welfare State', *The Relevance of Sociology*, ed Jack D Douglas (New York, Appleton Century Crofts, 1970) pp. 112-148; Frances Fox Piven and Richard A Cloward, *Regulating the Poor: The Functions of Public Welfare* (New York, Random House, 1971).
21. Eric Voegelin, *The New Science of Politics: An Introduction* (Chicago, The Univ of Chicago Press, 1952), p 8.
22. Den följande kritiken av konservatismen inom positivistisk samhällsvetenskap har påverkats av de insatser som gjorts av forskare knutna till Institutet för social forskning i Frankfurt. Se fotnot 18.
23. Marcia Westkott, 'Conservative Method', *Philosophy of the Social Sciences*, 7 (1977), pp 67-76.
24. I de stadgar som utarbetades vid National Women's Studies Associations bildning 1977 framhålls vikten av denna distinktion, 'Constitution of the NWSA', *Women's Studies Newsletter*, 5 (Nr 1 och 2 1977), 6.
25. Se särskilt Talcott Parsons, *Towards a General Theory of Action* (New York, Harper & Row, 1951).
26. Detta resonemang har framförts beträffande klassmedvetenhet av en del marxister. Se Georg Lukacs, *History and Class Consciousness: Studies in Marxist Dialectics* (Cambridge, Mass, MIT Press, 1971), pp 83-109. Sv övers *Historia och klassmedvetande. Studier i marxistisk dialektik*, Bo Cavefors Bokförlag, 1970.
27. Doris Lessing, *The Summer Before the Dark* (New York Knopf, 1973), p 14.
28. Nancy F Cott, 'Passionlessness', pp 219-236.
29. Se särskilt Carol Smith Rosenberg, 'The Female World of Love and Ritual', *Signs*, 1 (1975), 1-29; och Nancy F Cott, *The Bonds of Womanhood* (New York, Yale Univ Press, 1977).
30. Adrienne Rich, *Of Woman Born. Motherhood as Experience and Institution* (New York: Norton, 1976). Sv övers *Av kvinna född: moderskapet som erfarenhet och institution*, Raben & Sjögren, 1980.
31. Miller, *Toward a New Psychology of Women*.
32. Se Deena Metzger och Barbara Meyerhoff, 'Dear Diary (or Listening to the Silent Laughter of Mozart while the Beds are Unmade and the Remains of Breakfast Congeal on the Table)', *Chrysalis*, 7 (1979), pp 39-49.

SUMMARY

Feminist Criticism of the Social Sciences

The feminist debate arises when women realise that we are simultaneously immersed in and estranged from both our own particular discipline and the Western intellectual tradition generally. These tensions and contradictions felt on a personal level result in a critical dialogue.

In the article, the author discusses first the criticism of and implied alternatives to *content*, then *method* and finally *purpose* of social knowledge of women.

Among the major arguments that feminist criticism directs at social science is that it concentrates on the distortion and misinterpretation of women's experience and the assumption that the human being and 'his' environment are mutually compatible. Women's alienation from the man-made world suggests an alternative approach to social knowledge that is critical rather than functionalist, emphasizing the discontinuities rather than the continuities, the oppositions and the contradictions rather than the coincidence between persons and social contexts.

In relation to methods, the patriarchal bias is reflected in the ways in which questions about women are posed: the absence of concepts that tap women's experience, the viewing of women as an unchanging essence independent of time and place and the narrowness of the concept of the human being reflected in limited ways of understanding human behaviour. The epistemological criticism of mainstream social science has been least developed so far but the work of the Canadian Marxist sociologist, Dorothy Smith, is an exception. She directly challenges the norm of objectivity that assumes that the subject and object of research can be separated from one another through a methodological screen. However, when women are also brought in as *subjects* of knowledge the separation between subject and object breaks down. Her ideas can also be related to the interpretative tradition in the social sciences which emphasizes that social knowledge is always interpreted within historical contexts, and that truths are, therefore, historical rather than abstract, and contingent rather than categorical. The inter-subjectivity of meaning of subject and object is important in this approach. Knowledge is therefore seen as an unpredictable discovery rather than a controlled outcome.

In the last part of the article the author looks

at the purpose of the social knowledge of women. She points out that so long as we endorse the idea that the purpose of the study of women is justified solely in terms of our past exclusion as objects of knowledge we inadvertently contribute to this exploitation as well as to its faddish nature. Rather than a social science *about* women (just collecting new facts about an unknown area), we should be engaged in an alternative social science *for* women. This implies a dialogue with a future where we can change our situation.

Marcia Westkott
Dept of Sociology Univ of Colorado
Colorado Springs
USA